

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-н Надежда Витанова

за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен

“Доктор”

по специалността “Психиатрия”, Направление: Медицина

Тема на дисертацията: “Някои аспекти на ефективност на психодрама терапията при пациенти с паническо разстройство

Автор: д-р Гълъбина Тарашоева

Научен ръководител: Проф. д-р Христо Василев Кожухаров, д.м.

Изложението на дисертацията е поместено върху 152 стандартни страници, от които 6 страници са приложения. Структурирано е с въведение, три части със съответни подчасти, изводи от теоретичното и експерименталното изследване, проследяване на приноси и възможности за бъдещи разработки, списък на използваната литература, приложения.

Библиографската справка обхваща 220 заглавия, от които 18 - на кирилица и останалите 220 - на латиница.

Актуалност на проблематиката и на концепцията на изследването

Темата на дисертацията е актуална и особено *значима* в контекста на усилията на обществото за хуманност в професионалните дейности, намаляване на товареността на социалната система и медицинските институции, чрез социално и професионално приобщаване на хората с нарушена работоспособност.

Представена е конструктивна *концепция* за обогатяване на терапевтичния репертоар с «психодрама терапия», като нов ефективен метод за лечение и за допълнение към медикаментозното лечение на паническото разстройство. Концептуалният план на дисертацията е ориентиран към:

- Възможности за понижаване на тревожността и подобряване на «психичното благополучие» на пациентите с паническо разстройство.

- Облекчаване на страданията на болните и предотвратяване на хронифицирането на състоянието им, като същевременно по този начин се очаква

да се освободи «значителен ресурс на лечебните заведения и спешната помощ от многократни изследвания и интервенции».

- «Поддържане на постиженията» след терапията, което означава, че пациентите продължават да се развиват сами и след приключване на психотерапевтичния процес.

В този смисъл самият **избор на темата** е едно предизвикателство, тъй като тя дава възможност за първи път в България да се изследва многоаспектно **приложението на психодрама терапията в клинични условия** и да се докаже ефективността на психодраматичния процес за подобряване на общия клиничен резултат при пациенти с паническо разстройство.

Именно в тази посока, която потенциално дава възможност за реализиране на приноси, се разгръща **концептуалният план** на дисертационното теоретично и емпирично изследване.

Характеристики на съдържанието.

Насочеността на **теоретичното проучване** дава възможност експерименталното изследване и анализът на емпиричните резултати да бъдат построени върху **научно представена теоретична база**, в която се открояват следните по-значими акценти:

- Дискутират се и се съпоставят различни, включително и противоположни мнения, относно необходимостта от **научни изследвания и емпирично валидизиране** на резултатите от психотерапията, включително и от психодрама терапията (с.11-19).

- Осъществен е компетентен **сравнителен концептуален анализ** на теоретични подходи към същността и психичните механизми на паническото разстройство, както и на психотерапевтичните интервенции и методи за тяхното преодоляване и облекчаване на дисфункционалните прояви на тревожността (с. 19-35).

- Анализирани са водещи **теоретични и клинични концепции за психодрамата**, което дава възможност на докторантката да сравнява процеса на

психодраматичната терапия с терапевтичните процеси и инструменти, описани в други психотерапевтични модалности (с. 35-47).

- Навлизайки все по-навътре в темата на дисертационното си изследване, авторката представя поредица от **научни доказателства** за невробиологичните и невропсихологични параметри на паническото разстройство, с които са съобразени различните модалности на психотерапия. Подчертава се ефективността на психодрама терапията при психични разстройства, нейната невропсихологическа насоченост и успешност за невронното функциониране и възникването на «невронни модели» на емоционална регулация и саморегулация (47-73).

Систематизирането и анализирането на посочените теоретични постановки и резултати от изследвания, представени от различни автори, ми дава основание да категоризирам на по-високо ниво така наречения от авторката «литературен обзор», а именно като **теоретично изследване**, което несъмнено е едно от важните достоинства на цялостния дисертационен труд.

Експерименталното изследване е проведено по посока на ясно формулирани цел, задачи и хипотези.

Експериментът е проведен за периода 2014-2015 г. на базата на сравняване, статистическа обработка и анализ на емпирични резултати от работата с 2 експериментални и 2 контролни групи.

По време на психотерапевтичната работа с експерименталните групи се работи по теми за неудовлетворени базови потребности, детски травми, личностови характеристики.

Оригинален е подборът и комбинирането на диагностичните методики:

- Тест на М. Хамилтън (Hamilton) за оценка на тревожни разстройства - НАМ-А.

- Самооценъчен въпросник на Крис Еванс (Evans) за оценка на общото ниво на психичен дистрес, субективно благополучие и социално функциониране – CORE-ОМ.

- Въпросник за измерване на спонтанността на Дейвид Кипър (Kipper) – SAI-R.

Валидизацията за български условия на посочените диагностични методи е осъществена от авторката с български екип.

Пригодността на конструктите, измервани с използваните диагностични методи, е доказана статистически.

Диагностичният инструментариум се прилага в клиничната практика за първи път в България.

Анализът на емпиричните резултати от работата с експерименталните групи на входно и изходно ниво е осъществен въз основа на добре подбрани критерии и показатели.

Количествените данни са представени с впечатляващия брой 36 таблици и 14 прецизно изработени графики.

Прави впечатление компетентната статистическа обработка на емпиричните резултати и доказване на тяхната значимост, чрез дисперсионен, алтернативен, вариационен и корелационен анализ.

Сравнителният анализ на емпиричните данни от експерименталните и контролните групи убедително доказва ефекта от психодрама терапията.

Като цяло в хода на теоретичното и емпиричното изследване авторката демонстрира познаване на подходите за анализ на теоретични и емпирични данни, както и умения за научната им интерпретация.

Приноси на дисертационния труд:

- Структурирано е *многоаспектно теоретично изследване*, което дава възможност да бъде осъществен и коректно конструиран експеримент с подчертана актуална насоченост.
- Обогаत्या се *диагностичния инструментариум* за психиатрични изследвания с нови, успешно валидизирани тестове. Приложението на тези методики разкрива по-нататъшни *възможности* за обогатяване на теорията и клиничната практика.
- С ярка практико-приложна значимост е доказването на *психодрамата, като ефективен терапевтичен метод в клиничната практика.*

• Значимостта на авторската концепция е доказана, чрез прилагане на **валидизирана схема от статистически методи**.

Препоръки:

Основната ми препоръка е насочена към възможността за по-детайлна теоретична интерпретацията на някои от емпиричните и статистическите данни от гледна точка на хипотезата и особено – с оглед доказване на приносните резултати.

Авторефератът отговаря на съдържанието и структурата на дисертацията и подчертава най-значимите аспекти на изследването.

Д-р Гълъбина Тарашоева има необходимия брой **публикации и участия в научни форуми**, пряко свързани с проблематиката на дисертацията. Представените публикации са с теоретична и практическа значимост.

Заключение

Дисертационният труд на **д-р Гълъбина Тарашоева** се отличава с редица достоинства в теоретичен и изследователски план. Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в потвърждение на изследователската си теза. Демонстрира умения за подбор и приложение на диагностични методики. Разкрива подчертано авторско отношение и конструктивност на идеите си към изследваната от нея проблематика.

Считам, че дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ) и на Правилника за прилагането му.

Казаното по-горе ми дава основание да предложа на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен «Доктор» на Гълъбина Петрова Тарашоева по професионално направление «Медицина», специалност «Психиатрия»

Изготвил становището:

24.11.2017 г.

(Проф. дпн Надежда Витанова)